

Otrok ljubi delo

Dejavnost in osebni razvoj

✍ Ajda Kristina Vučajnk

Maria Montessori je kot glavno potezo zgodnjega otroštva izpostavila samoizgradnjo. Pridobivanje znanja je videla kot naraven proces, ki je neločljivo povezan z otrokovo izkušnjo udejstvovanja v okolju. Otrokov um v predšolskem obdobju vsrkava vtise iz okolja, ti vtisi pa sooblikujejo njegov um. V prvih letih življenja se otrok uči s celim telesom – z vsemi čutili, s celim gibalnim in govornim aparatom. V procesu učenja mora aktivno sodelovati.

“Nič ne more namesto otroka narediti tistega, kar mora opraviti sam, da zraste v človeka” (Montessori, 2008).

Če bi otrokovo delo sodili po merilih, ki veljajo v odraslem svetu, bi nam bilo popolnoma nerazumljivo. Odrasli delamo, da bi dosegli določen cilj. Otrok pa dela, da bi notranje rasel. Brez globljega uvida v zakonitosti razvoja ne moremo razumeti otrokovih naporov, njegove ljubezni do dela in do ponavljanja, njegove silne želje po samostojnosti in njegove potrebe po svobodi. “Otroci živijo obkroženi z lastnimi interesi. Dejavnosti, ki jih znotraj le-teh počnejo, moramo spoštovati, kajti četudi se številne otroške dejavnosti odraslim zdijo brez pravega smisla, jih narava uporablja za doseganje svojih ciljev.” (Montessori, 2009)

Maria Montessori je kot glavno potezo zgodnjega otroštva izpostavila samoizgradnjo. Pridobivanje znanja je videla kot naraven proces, ki je neločljivo povezan z otrokovo izkušnjo

udejstvovanja v okolju. Otrokov um v predšolskem obdobju vsrkava vtise iz okolja, ti vtisi pa sooblikujejo njegov um. V prvih letih življenja se otrok uči s celim telesom – z vsemi čutili, s celim gibalnim in govornim aparatom. V procesu učenja mora aktivno sodelovati.

“Ko v okolju montessori otroku pustimo svobodo, bomo nad njegovo naravo in sposobnostmi prav presenečeni” (Montessori, 2008).

V pedagogiki montessori vloga glavnega ‘pomagala’ pri otrokovem razvoju ne pripada odraslemu, temveč pripravljenemu okolju. Odrasli smo skrbniki okolja, pa tudi sestavni del le-tega (ko govorimo o pripravljenem okolju, imamo v mislih ne le fizično, ampak tudi psihično komponento okolja). S pomočjo opazovanja presodimo, kaj otroci potrebujejo za svoj razvoj, in to zagotovimo. Otrok lahko prosto izbere svoje delo. Zaupamo mu, da bo iz kompleksnega okolja izbral tisto, kar trenutno najbolj potrebuje za svoj razvoj.

V urejenem, mikavnem, skrbno pripravljenem in varnem okolju ima otrok res lahko svobodo pri izgradnji samega sebe. Tedaj lahko zasijejo otrokove presenetljive poteze in sposobnosti, o katerih govori Maria Montessori. Če otrok lahko izbira med dejavnostjo, ki je primerna njegovi razvojni stopnji, in nedejavnostjo, bo vedno izbral delo (pri tem moramo upoštevati, da otrokovo delo ne pomeni vedno fizične aktivnosti, ampak je lahko delo tudi opazovanje, učenje socialnih interakcij, urjenje jezikovnih spretnosti). Ko otrokova izbira dejavnosti res izhaja iz njega samega, bo otrok osredotočen, zagnan, vesel. Aktivnost ga tako prevzame, da pride do globoke koncentracije. Če ga pri delu ne motimo,

bo izbrano dejavnost želel večkrat zapored ponoviti. Pomembnejše od rezultata mu je delo samo. Po zaključenem delu otrok ne čuti utrujenosti, ampak zadovoljstvo in umirjenost. To je trenutek, ko se otrok notranje izgrajuje. Pomislimo na malčka, ki je ravno usvojil kobacanje ali hojo – od prvega budnega trenutka bo cel dan v gibanju, kar mu bo neskončen vir veselja. Ali pa na otroka, ki presrečen ugotovi, da lahko poustvari glasove, ki imajo pomen. “Ena najtežjih stvari na svetu je utišati malega otroka.” (Montessori, 2008) S prav takim veseljem in zagnanostjo otroci v vrtcih montessori posegajo po peščenih črkah, po senzorčnih gradivih, si sami pripravijo malico, vadijo nošenje polnega vrča vode ali pa v nedogled presipavajo zdrob iz enega vrča v drugega.

“Nujno je, da otroku ponudimo take dejavnosti in vaje, ki odgovarjajo potrebi, ki jo čuti organizem. Če določene potrebe ni več, ne bo nikoli več mogoče v polnosti doseči razvoja, ker smo zgrešili pravi trenutek” (Montessori, 2008).

V otroštvu opazimo obdobja, ko je otrok posebej dojemljiv za določene dražljaje. Pojavljajo se na vseh razvojnih področjih. Tedaj otroka nič ne more odvrniti od tega zanimanja, dejavnost želi ponavljati in ponavljati, delo opravlja s strastjo in navdušenjem. To sovпада s posebno sposobnostjo, da z lahkoto usvoji določeno znanje ali veščino, zato lahko v teh obdobjih pride do skokovitih napredkov v razvoju. Če v tem obdobju otrok nima možnosti, da bi lahko sledil svoji želji po delu, bo zamujeno težko nadoknadil. Primer: nikoli pozneje se kljub velikemu trudu ne moremo naučiti nobenega novega jezika tako natančno in celovito, kot smo brez

vidnega napora usvojili materni jezik v prvih letih življenja. V pedagogiki montessori uporabljamo iz biologije prevzet izraz 'občutljiva obdobja'.

"Ko privlačnost novega okolja opravi svoje delo in ponudi motivacijo za ustvarjalno izkušnjo /.../ se pojavi prava otrokova osebnost, ki smo ji dopustili, da se je

nastopi pri vseh otrocih, ko se zatopijo v delo. Zato je sklepala, da se je šele tedaj izrazila otrokova prava, 'normalna' narava. Otrok se zatopi v delo tedaj, ko si ga lahko izbere na podlagi lastnega zanimanja in ko ga lahko opravlja samostojno. Takrat bo vedno znova posegal po delu in bo pri tem srečen. Prek samostojnega dela se celostno razvija. Postaja neodvisen na področju

razvijal samostojnost, prevzemal odgovornost in suvereno stopal po poti samorealizacije.

Kaj pravi sodobna znanost o pomenu dela za razvoj možganov, o pomembnosti svobodne izbire dejavnosti in o občutljivih obdobjih?

Razvojna nevrologija nam je v zadnjih desetletjih omogočila vpogled v razvijajoče se možgane in nam potrdila pravilnost tega, kar je Montessorijeva opazila pri predšolskem otroku. Otrok za razvoj možganov potrebuje dejavnost. Otrokove izkušnje – tako senzorične kot motorične – dobesečno gradijo njegove možgane. Z uporabo čutil in gibal se namreč fizično formirajo živčne povezave v možganih. Uskladi se njihovo delovanje. Ko se razvija določen del možganov, otrok nagonsko čuti potrebo po določeni vrsti dejavnosti. V biologiji se uporablja tudi izraz 'okno priložnosti' (window of opportunity); v tem kontekstu pomeni obdobje, ko določen del možganov pospešeno raste in otrok zlahka usvoji novo znanje.

Otrokovo ljubezen do dejavnega udejstvovanja v okolju, ki ga Montessorijeva z eno besedo imenuje 'delo', lažje razumemo, če nanj pogledamo z evolucijskega vidika. Otrokova lakota po delu je pravzaprav evolucijsko pogojeno vedenje, ki mu omogoči razvoj lastnih potencialov v polnosti. Ali kot je zapisala Maria Montessori: "Otroke naravni zakoni ženejo, da bi bili v svojem okolju dejavni." (Montessori, 2008) ■

normalno razvila" (Montessori, 2008).

Delo in svoboda (v pripravljenem okolju) sta v pedagogiki montessori prepoznana kot nujno potrebna za normalen otrokov razvoj. S ponavljajočo dejavnostjo po lastni izbiri se otroci notranje umirijo, spontano se pojavi disciplina – tako zunanja kot notranja. Ta proces je Montessorijeva prvič videla pri otrocih v prvi Hiši otrok in ga poimenovala 'normalizacija'. Termin se nam morda zdi neposrečen, a ima logično razlago. Montessorijeva je namreč opazila, da normalizacija

gibanja in jezika. Obenem se razvija socialno; postaja član skupnosti, ki želi nekaj prispevati v njej.

Štiri glavne značilnosti normaliziranega otroka po Montessorijevi so koncentracija, samodisciplina, veselje do dela in družabnost. Te lastnosti otroku odločilno pomagajo pri osebnem razvoju. Otrok izbira med dejavnostmi, ki so tako prilagojene njegovi stopnji razvoja, da mu nudijo dovolj velik izziv, a obenem omogočijo samostojno delo. Soočen z vprašanjem, kaj si želim delati in kako bom to izpeljal, bo vedno bolj spoznaval samega sebe,

skega vidika. Otrokova lakota po delu je pravzaprav evolucijsko pogojeno vedenje, ki mu omogoči razvoj lastnih potencialov v polnosti. Ali kot je zapisala Maria Montessori: "Otroke naravni zakoni ženejo, da bi bili v svojem okolju dejavni." (Montessori, 2008) ■

Literatura

Montessori, Maria (2008): *Srkajoči um*. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

Montessori, Maria (2009): *The Child, Society and the World. Unpublished speeches and writings*. Amsterdam: Montessori-Pierson Publishing Company.

Foto: Ajda Kristina Vučank